

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

УДК 341.96

DOI: 10.36550/2522-9230-2020-1-9-33-37

Кучеренко Олексій Миколайович,*кандидат юридичних наук,**доцент кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету**Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

e-mail: kucherenko-aleksus@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-3339-693X>**ДОГОВІР ФРАНЧАЙЗИНГУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН**

Стаття присвячена актуальному питанню вивчення зарубіжного досвіду правового регулювання договору франчайзингу. Автором підкреслюється, що відсутність комплексної повноцінної нормативної регламентації договору франчайзингу ні в національному законодавстві окремих держав-членів ЄС, ні на міжнародному рівні. У статті акцентується увага на зобов'язанні франчайзера щодо укладення договору надати майбутньому франчайзі інформацію про ведення бізнесу за системою франчайзингу, включаючи основні умови самої франшизи, дані про кількість франчайзі в мережі, її зростання, фінансові показники роботи і т. д. У статті автором розглянуто досвід правового регулювання договору франчайзингу в таких зарубіжних країнах як США, Велика Британія, Італія, Німеччина, Іспанія, Естонія, Литва, Австралія та ін. Продемонстровано дуальність законодавчого регулювання франчайзингу на федеральному та місцевому рівні, а також на превалюванні найбільш вигідних норм для франчайзерів (США). Автором акцентовано увагу на досвіді функціонування інституту саморегулювання франчайзингової діяльності та встановленні відповідних критеріїв для франчайзингових компаній за умов відсутності державного регулювання (Британія). Зауважено необхідність прийняття єдиного інституційного закону у сфері франчайзингових правовідносин та закріплення у ньому всіх ключових термінів, які використовуються у франчайзингових відносинах: власне договору франчайзингу, ноу-хау, вступного внеску, роялті (періодичні платежі за користування об'єктом інтелектуальної власності), товару франчайзера (Італія). Встановлено доцільність закріплення положення щодо обов'язкового переддоговірною розкриття інформації, відповідно до якого контрагенту надається інформація про стаж роботи, досвід компанії, перспективи розвитку відповідного ринку, тривалість дії угоди, умови поновлення чи припинення договірних відносин (Франція).

Ключові слова: франчайзинг, комерційна концесія, договір, франчайзер, франчрази, контрагент.

Kucherenko O. FRANCHISING AGREEMENT UNDER THE LEGISLATION OF FOREIGN COUNTRIES

The article is devoted to the topical issue of studying the foreign experience of legal regulation of the franchise agreement. The author emphasizes that there is no comprehensive full-fledged regulation of the franchise agreement either in the national legislation of individual EU member states or at the international level. The article focuses on the franchisor's obligation to enter into an agreement to provide future franchisees with information about doing business under the franchise system, including the basic conditions of the franchise, data on the number of franchisees in the network, its growth, financial performance, etc. The experience of legal regulation of a franchise agreement in such foreign countries as the USA, Great Britain, Italy, Germany, Spain, Estonia, Lithuania, Australia, etc. is considered. The duality of the legal regulation of franchising at the federal and local levels, as well as the prevalence of the most favorable rules for franchisors (USA) is demonstrated. The author focuses on the experience of the institute of self-regulation of franchising and the establishment of appropriate criteria for franchise companies in the absence of government regulation (Britain). The need to adopt a single institutional law in the field of franchising and to enshrine in it all the key terms used in franchising: the actual franchise agreement, know-how, entrance fee, royalties (periodic payments for the use of intellectual property), the franchisor's goods (Italy). It is expedient to establish a provision on mandatory pre-contractual disclosure of information, according to which the counterparty is provided with information on experience, company experience, prospects for the development of the relevant market, duration of the agreement, terms of renewal or termination of contractual relations (France).

Key words: franchising, commercial concession, contract, franchisor, franchisees, counterparty.

Постановка проблеми. Наразі в Україні, як і у цілому світі актуалізується питання реформування сфер малого та середнього бізнесу. Враховуючи триваючі євроінтеграційні процеси, національний законодавець орієнтується на тенденції здебільшого законодавства країн Західної Європи. Досліджуючи досвід Європи та США, зауважимо широке поширення такої форми введення бізнесу як франчайзинг. Активізація інвестиційних процесів на ринці прямо пов'язане зі збільшенням іноземних капіталовкладень і зростанням кількості франчайзингових мереж. Поряд з тим, питання договору франчайзингу в національному законодавстві залишається неврегульованим повноцінно, незважаючи на те, що договір комерційної концесії закріплено як у цивільному, так і в господарському законодавстві. Власне обґрунтовується необхідність вивчення особливостей зарубіжного досвіду регулювання франчайзингових правовідносин з метою удосконалення національної правової бази.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематиці правового регулювання договору

франчайзингу та особливостей його реалізації в Україні присвячені праці таких науковців як Г.Андрощука, М.Брагинського, В.Вітрянського, О.Городова, В. Денисюка, В.Довганя, В.Євдокимової, І.Килимник, В.Ковальчука, О.Легаєди.

Мета статті – поглиблене вивчення особливостей законодавства зарубіжних країн щодо договору франчайзингу з метою удосконалення національного законодавства у цій сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. У працях як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників неодноразово зазначалось, що незважаючи на значну поширеність договорів франчайзингу, на сьогодні франчайзинг не отримав достатньої нормативної регламентації ні в національному законодавстві окремих держав-членів ЄС, ні на міжнародному рівні. І навіть якщо звернути увагу на держави, в яких відносини франчайзингу регулюються спеціальними нормативно-правовими актами, у більшості з них мова йде про так звані закони про переддоговірне розкриття інформації щодо франшизи. Подібні закони зобов'язують франчайзера до укладення договору надати майбутньому франчайзі інформацію про ведення бізнесу за системою франчайзингу, включаючи основні умови самої франшизи, дані про кількість франчайзі в мережі, її зростання, фінансові показники роботи і т. д.

У Сполучених Штатах Америки франчайзингові правовідносини врегульовуються як на федеральному рівні, так і на рівні окремих штатів. Загальноприйнятим вважається правило застосування законодавства, за яким дії франчайзерів повинні відповідати як федеральному законодавству, так і законам про франшизу у штатах. Переважає закон, який найбільш захищає права та інтереси франчайзерів.

На федеральному рівні франчайзинг регулюється нормами торговельного регулювання, що закріплюються Федеральною торговельною комісією – Federal Trade Commission (далі – FTC), що мають назву «Вимоги щодо розкриття інформації та заборони франчайзингу» (16 Кодексу Федеральних правил (CFR), частина 436 (2007) (Правило FTC Франчайзингу). Федеральна реєстрація за цим законом не потрібна. Правила франчайзингу застосовуються у всіх 50 штатах як на територіях США, так і на територіях їх протекторатів (включаючи округ Колумбія, Пуерто-Ріко, Гуам і Американські Віргінські острови). Правила франчайзингу вимагає, щоб надавачі франшизи надавали відкриту інформацію потенційним отримувачам за 14 календарних днів до того, як останній може:

- Підписати обов'язкову угоду, що стосується франшизи.
- Платити будь-які гроші франчайзеру або його філіям [2, с. 15445].

В інших штатах діють закони про реєстрацію та відкриття франшизи, які вимагають від франчайзерів реєструвати франшизу перед тим, як робити пропозицію або продаж. Разом з тим, у штаті Орегон діє закон про продаж франшизи, який не вимагає обов'язкової реєстрації.

Ще одне правило федерального регулювання торгівлі – Вимоги щодо розкриття інформації та заборони щодо можливостей бізнесу (16 CFR Part 437) регулює пропозицію та продаж ділових можливостей.

Поняття можливостей для бізнесу, як правило, визначається досить широко, щоб включати традиційні франшизи. Тим не менш, звільнення або виключення з застосування більшості законів про можливість бізнесу буде застосовуватися у випадках, якщо франчайзер:

- Діє у відповідності з правилами франчайзингу FTC.
- Має на федеральному рівні зареєстровану торгову марку.
- Не пропонує гарантії повернення грошей [2].

Федеральна торгова комісія (FTC) визначає франшизу як будь-які постійно діючі комерційні відносини або домовленості, які б вони не були названі, в яких визначаються умови пропозиції або контракту, або продавець франшизи обіцяє або представляє, усно або письмово, що: Франчайзі отримує право: керувати бізнесом, який ідентифікований або пов'язаний з торговою маркою франчайзера; або пропонувати, продавати або поширювати товари, послуги або товари, які ідентифіковані або пов'язані з торговою маркою франчайзера [15].

Франчайзер буде: здійснювати або мати повноваження на здійснення значного контролю за методом експлуатації франшизи; або надають значну допомогу в методі експлуатації франшизи. Як умова отримання або початку діяльності франшизи, її отримувач робить необхідний платіж або зобов'язується здійснити необхідний платіж франчайзеру або його філії.

Норма права щодо франчайзингу в штаті Нью-Йорк визначає франшизу більш широко, ніж будь-який інший штат держави. На відміну від інших законів про державну франшизу, де всі три елементи, а саме торговельна марка, маркетинговий план (або громада, що представляє інтерес) і оплата), повинні бути присутніми для франшизи, в Нью-Йорку, будь-який з двох перших елементів у поєднанні з елементом оплати все одно матиме юридичним наслідком отримання франшизи [8].

Говорячи про правове регулювання франчайзингу в Європі, варто підкреслити швидкий ріст популярності в останні роки, однак процедура передачі прав значною мірою нерегульована. Європейський Союз не прийняв єдиного закону про франчайзинг [6].

Лише шість із 28 держав-членів ЄС мають закон про передконтрактне розкриття інформації. Такими країнами є Франція (1989 р.), Іспанія (1996 р.), Румунія (1997 р.), Італія (2004 р.), Швеція (2004 р.) та Бельгія (2005 р.). Естонія та Литва мають франчайзингові закони, які встановлюють обов'язкові умови щодо договорів франчайзингу. В Іспанії також існує обов'язкова реєстрація в державному реєстрі. Незважаючи на

те, що у них немає спеціальних законів про франчайзинг, Німеччина та країни з правовою системою, що ґрунтуються на Німеччині, такі як Австрія, Греція та Португалія, ймовірно, накладають найбільший регуляторний тягар на франчайзерів через їхню тенденцію розглядати франчайзі як квазі-споживачів у певних обставини та готовність судової влади використовувати концепцію добросовісності для прийняття рішень про франчайзинг[10].

Однією з перших європейських країн, де було прийнято спеціальний нормативний акт для врегулювання хоч і не безпосередньо договорів франчайзингу, але категорії договорів, під яку підпадав і франчайзинг, була Франція.

31 грудня 1989 р. у Франції було ухвалено Закон № 89-1008 про розвиток торгівлі й промисловості та покращення економічного, політичного та соціального становища відповідних галузей (далі Закон про розвиток торгівлі й промисловості) – так званий Закон «Loi Doubin». Цей документ стосується не тільки сторін договору франчайзингу, а будь-яких осіб, які представляють торговельну марку, бренд тощо, які передбачають ексклюзивну участь [12]. Таким чином, відповідні вимоги Закону про розвиток торгівлі й промисловості повинні бути дотримані й під час укладення інших договорів зазначеної категорії, наприклад договорів дистрибуції тощо.

Французький Закон про розвиток торгівлі й промисловості вперше на території Європейського Співтовариства закріпив положення про обов'язкове переддоговірне розкриття інформації. Зокрема, зі ст. 1 аналізованого Закону випливає, що документ про розкриття, який містить особливу інформацію, має бути переданий потенційному контрагенту за двадцять днів до підписання основного договору. А саме, контрагенту має бути надана інформація про стаж роботи, досвід компанії, перспективи розвитку відповідного ринку, тривалість дії угоди, умови поновлення чи припинення договірних відносин [12].

Однак згодом, 4 квітня 1991 р., уряд Франції ухвалив Декрет № 91-337 про застосування ст. 1 Закону № 89-1008 про розвиток торгівлі і промисловості та покращення економічного, політичного та соціального становища відповідних галузей (далі Декрет). Зазначений Декрет був покликаний роз'яснити та розширити зміст ст. 1 Закону, адже в Декреті вже більш детально закріплювалось, яка саме інформація повинна міститись у документі про переддоговірне розкриття інформації [9].

Згодом положення Закону 1989 р. про розвиток торгівлі й промисловості та положення Декрету 1991 р. були включені до статей L330-3 та R330-1 Торговельного кодексу Франції відповідно [5].

Зазначений факт ще раз підтверджує те, що відповідні положення законодавства Франції про переддоговірне розкриття інформації потенційним контрагентам поширюються на різні договірні відносини в комерційній сфері, а не стосуються виключно договорів франчайзингу. Незважаючи на те, що безпосередньо у Законі 1989 р. про розвиток торгівлі й промисловості та у положеннях Декрету 1991 р. не вживались такі терміни як франчайзинг, франчайзер, франчайзі чи франшиза, Франція стала першою державою в межах Європейського Союзу, яка закріпила на законодавчому рівні обов'язковість розкриття інформації у спеціальному документі, що передує укладенню основного договору, що дуже часто використовується у франчайзингових відносинах.

За порушення суб'єктом підприємницької діяльності свого зобов'язання щодо переддоговірного розкриття інформації згідно з французьким законодавством може передбачатись цивільна чи кримінальна відповідальність. Так відповідно до Кримінального кодексу Франції за відмову в забезпеченні необхідною інформацією накладається штраф у розмірі від 1500 до 3000 євро або застосовується покарання у вигляді тюремного ув'язнення строком від десяти днів до одного місяця. За повторне вчинення цього злочину покарання є суворішим – штраф у розмірі від 6000 до 12000 євро [4, с. 129].

В Італії окремі аспекти франчайзингу регулює Закон №129 «Правила регулювання франчайзингу», який вступив у дію 25 травня 2004 р. Закон дослівно називається «Правила регулювання комерційного приєднання». У ст. 1 цього документу наведено детальні й точні визначення практично всіх ключових термінів, які використовуються у франчайзингових відносинах: власне договору франчайзингу, ноу-хау, вступного внеску, роялті (періодичні платежі за користування об'єктом інтелектуальної власності), товару франчайзера [13], проте, цей закон не містить визначення сторін договору франчайзингу та вимог, які ставляться до них.

В Італії на франчайзера покладається обов'язок переддоговірного розкриття інформації, однак, таке розкриття здійснюється не шляхом надання спеціального окремого документа, як, наприклад, в Іспанії чи Франції, а шляхом надання франчайзі не пізніше ніж за тридцять днів до укладення франчайзингової угоди остаточного проекту договору разом з додатками, включаючи всю комерційну інформацію. Франчайзер має право не включати до проекту договору тільки такі відомості, які з об'єктивних причин є конфіденційними та не можуть бути розкритими до укладення основного договору. При цьому законодавець не уточнює, про яку саме інформацію йдеться. Очевидно, об'єктивна конфіденційність визначається на розсуд самого франчайзера. Згаданий вище закон також закріплює загальні обов'язки сторін щодо добросовісної, розумної та справедливої поведінки, зобов'язуючи сторони сприяти один одному у провадженні відповідної діяльності, передбаченої договором франчайзингу. Цікавим є той факт, що законодавець заохочує сторони франчайзингової угоди до мирного врегулювання спору перед зверненням до суду чи арбітражу.

В Австралії франчайзинг впроваджується з початку 1970-х років під впливом франчайзингових систем швидкого харчування США, таких як KFC, Pizza Hut і McDonald's. Разом з тим, ще у 1960 році Леслі

Джозеф Хукер, який вважається початківцем у сфері франчайзингу, створив першу в Австралії національну мережу агентств нерухомості Hooker [11].

В Австралії франчайзинг регулюється Кодексом поведінки франчайзингу, обов'язковим кодексом поведінки, укладеним відповідно до Закону про торговельні практики 1974 року. Кодекс поведінки франчайзингу є обов'язковим кодексом промисловості та застосовується до сторін угоди про франчайзинг. Цей код вимагає від франчайзерів розробити документ про розкриття інформації, який повинен бути наданий потенційному отримувачу франшизи принаймні за 14 днів до укладення франчайзингової угоди. Кодекс також регулює зміст угод про франчайзинг, наприклад, стосовно маркетингових коштів, періоду охолодження, припинення дії та вирішення спорів шляхом посередництва. 1 січня 2015 року старий кодекс франчайзингу був скасований і замінений новим кодексом поведінки франчайзингу, який:

- встановлює зобов'язання згідно з Кодексом для сторін діяти добросовісно у своїх відносинах один з одним;
- вводить фінансові санкції та повідомлення про порушення щодо серйозних порушень Кодексу;
- вимагає від франчайзерів надавати потенційним отримувачам франшизи короткий інформаційний лист із зазначенням ризиків та вигод від франчайзингу;
- вимагає від франчайзерів забезпечити більшу прозорість у використанні та обліку коштів, що використовуються для маркетингу та реклами, а також створити окремий маркетинговий фонд для маркетингу та реклами;
- вимагає додаткового розкриття інформації про здатність франчайзера та отримувача франшизи продажів в Інтернеті;
- забороняє франчайзерам вводити значні капітальні витрати, за винятком обмежених обставин [7].

За австралійським законодавством такі істотні зміни мають бути обов'язково дотримані франчайзерами та потенційними отримувачами франшизи, якими водночас і закріплюються їх права та обов'язки згідно з положеннями Кодексу.

На протигвагу проаналізованим країнам, у Сполученому Королівстві не існує законів, специфічних для регулювання франчайзингу; франшизи підпадають під дію тих самих законів, які регулюють інші підприємства [14, с. 1-2].

Існує певна саморегуляція через Британську асоціацію франчайзингу (British Franchise Association – BFA). Є ряд франчайзингових компаній, які не є членами БФА, і багато хто з них не відповідають критеріям членства в БФА. Частина ролі БФА в саморегулюванні полягає в роботі з франчайзерами через процес подання заявок і рекомендацій змін, які призведуть до того, що франчайзинговий бізнес відповідатиме стандартам БФА. Ряд підприємств, які називають себе франшизами, не відповідають Етичному кодексу БФА, тому автоматично виключаються з членства асоціації [1].

Висновки. Таким чином, у рамках статті було звернуто увагу на зарубіжному досвіді регулювання франчайзингових правовідносин. Відтак, було вивчено особливості законодавчої бази США, Австралії, а також європейських країн, зокрема, Франції, Італії, Великої Британії. В ході дослідження встановлено, що франчайзинг у зарубіжних країнах регулюється значною кількістю законодавчих актів. Як для франчайзера, так і для франчайзі існують ризики недобросовісної поведінки до та після укладення договору. У зарубіжних країнах сторони керуються принципом добросовісності, що є позитивним прикладом для України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

- 1.Офіційний сайт Британської асоціації франчайзингу. URL: <https://www.thebfa.org/>
- 2.16 CFR Part 437. Business opportunity rule. URL: <https://www.law.cornell.edu/cfr/text/16/part-437>
- 3.16 CFR Part 436. Franchise Rule. URL: <https://www.ftc.gov/sites/default/files/070330franchiserulefrnotice.pdf>
- 4.Abell P. M. The Regulation of Franchising in the European Union / P. M. Abbel. Queen Mary, University of London. 2011. 422 p.
- 5.Code de commerce: le droit français / Version consolidée au 23 décembre 2015. *Le service public de la diffusion du droit «Legifrance»*. URL: <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000005634379&dateTexte=vig>
- 6.Commission Regulation (EEC) No 4087/88 of 30 November 1988 on the application of Article 85 (3) of the Treaty to categories of franchise agreements: // *Official Journal*. L 359. – 28/12/1988. P. 0046-0052. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31988R4087>
- 7.Competition and Consumer (Industry Codes Franchising) Regulation 2014. *Select Legislative Instrument* No. 168. Dated 30 October 2014. URL: <https://www.legislation.gov.au/Details/F2014L01472>
- 8.David J. Kaufmann. What is a franchise? *New York Law Journal*. 2013. URL: https://www.kaufmannjldin.com/Articles/What-Is-Franchising_-A-Look-At-New-York_s-Broad-Definition.PDF
- 9.Décret № 91-337 du 4 avril 1991 portant application de l'article 1er de la loi n° 89-1008 du 31 décembre 1989 relative au développement des entreprises commerciales et artisanales et à l'amélioration de leur environnement économique, juridique et social // *Le service public de la diffusion du droit «Legifrance»*. URL: <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000537032>
- 10.Jon K. Perala. Franchise Disclosure Laws in the European Union. 2007. URL: http://www.peralaw.com/franchise_disclosure.html

11. L. Janusz Hooker. LJ Hooker's Heritage, History and Brand. URL: <https://www.ljhooker.com.au/about-us/lj-hookers-heritage-history-and-brand>
12. Loi № 89-1008 du 31 décembre 1989 relative au développement des entreprises commerciales et artisanales et à l'amélioration de leur environnement économique, juridique et social // Le service public de la diffusion du droit «Legifrance». URL: http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexteArticle.do;jsessionid=9EE4173D8EBE59880C9A7B56255F5750.tpdila18v_3?idArticle=LEGIARTI000006502144&cidTexte=LEGITEXT000006075152&dateTexte=20160104
13. Rules for the regulation of commercial affiliation: Law of Italy №129, May, 6 2004 // *Official Gazette*. – No. 120. May 24, 2004. URL: <http://www.assofranchising.it/en/franchising/law-on-franchising.html>
14. The European Code of Ethics for Franchising & its national Extensions & Interpretations. 36 p. URL: <http://www.eff-franchise.com/Data/Code%20of%20Ethics.pdf>
15. Will Woods, Ann Hurwitz. Domestic and international franchising, master franchising, and regulation of franchise agreements in the United States: overview. *Country Q&A*. 2019. URL: [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/8-631-2421?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true&comp=pluk&bhpc=1](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/8-631-2421?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&comp=pluk&bhpc=1)

REFERENCES:

- 1.16 CFR Part 437. *Business opportunity rule*. Retrived from: <https://www.law.cornell.edu/cfr/text/16/part-437> [in English].
- 2.16 CFR Part 436. *Franchise Rule*. Retrived from: <https://www.ftc.gov/sites/default/files/070330franchiserulefrnotice.pdf> [in English].
3. Abell, P. M. (2011). *The Regulation of Franchising in the European Union*. Queen Mary, University of London [in English].
4. Code de commerce: le droit français / Version consolidée au 23 décembre 2015. *Le service public de la diffusion du droit «Legifrance»*. Retrived from: <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000005634379&dateTexte=vig> [in French].
5. Commission Regulation (EEC) No 4087/88 of 30 November 1988 on the application of Article 85 (3) of the Treaty to categories of franchise agreements. *Official Journal*. L 359. – 28/12/1988. P. 0046-0052. Retrived from: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31988R4087> [in French].
6. Competition and Consumer (Industry Codes Franchising) Regulation 2014. *Select Legislative Instrument* No. 168. Dated 30 October 2014. Retrived from: <https://www.legislation.gov.au/Details/F2014L01472> [in English].
7. David J. Kaufmann. What is a franchise? *New York Law Journal*. 2013. Retrived from: https://www.kaufmannngildin.com/Articles/What-Is-Franchising_-A-Look-At-New-York_s-Broad-Definition.PDF [in English].
8. Décret № 91-337 du 4 avril 1991 portant application de l'article 1er de la loi n° 89-1008 du 31 décembre 1989 relative au développement des entreprises commerciales et artisanales et à l'amélioration de leur environnement économique, juridique et social. *Le service public de la diffusion du droit «Legifrance»*. Retrived from: <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000537032> [in French].
9. Perala, Jon. K. (2007). *Franchise Disclosure Laws in the European Union*. Retrived from: http://www.peralaw.com/franchise_disclosure.html [in English].
10. Hooker, L. J. (2014). LJ Hooker's Heritage, History and Brand. Retrived from: <https://www.ljhooker.com.au/about-us/lj-hookers-heritage-history-and-brand> [in English].
11. Loi № 89-1008 du 31 décembre 1989 relative au développement des entreprises commerciales et artisanales et à l'amélioration de leur environnement économique, juridique et social. *Le service public de la diffusion du droit «Legifrance»*. Retrived from: http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexteArticle.do;jsessionid=9EE4173D8EBE59880C9A7B56255F5750.tpdila18v_3?idArticle=LEGIARTI000006502144&cidTexte=LEGITEXT000006075152&dateTexte=20160104 [in French].
12. Rules for the regulation of commercial affiliation: Law of Italy №129, May, 6 2004 // *Official Gazette*. – No. 120. May 24, 2004. Retrived from: <http://www.assofranchising.it/en/franchising/law-on-franchising.html> [in English].
13. The European Code of Ethics for Franchising & its national Extensions & Interpretations. 36 p. Retrived from: <http://www.eff-franchise.com/Data/Code%20of%20Ethics.pdf> [in English].
14. Woods, W., & Hurwitz, A. (2019). Domestic and international franchising, master franchising, and regulation of franchise agreements in the United States: overview. *Country Q&A*. Retrived from: [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/8-631-2421?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true&comp=pluk&bhpc=1](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/8-631-2421?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&comp=pluk&bhpc=1) [in English].
15. Official site of the British Franchise Association. Retrived from: <https://www.thebfa.org/> [in English].

Стаття надійшла до редакції: 20.06.2020